

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Planering av golfbanor i Stockholms län

Lämplig plats i landskapet och lagtillämpning

Länsstyrelsen i samarbete med:

Svenska Golfbundet

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Planering av golfbanor i Stockholms län

Lämplig plats i landskapet och lagtillämpning

Förord

Konkurrensen om marken i Stockholmsregionen är hård. Golfbanor kan ta stora markområden i anspråk och påverkar därmed en rad olika intressen. Risken för att hamna i konflikt med intressen som till exempel naturvård, kulturmiljö, friluftsliv och jordbruk kan undvikas med en genomtänkt planering. Kommunerna har en viktig uppgift i att ställa krav så att golfbanorna hamnar rätt och får en lämplig utformning.

Syftet med skriften som både riktar sig till kommuner och golfbane-entreprenörer är att ge ett övergripande planeringsunderlag och även ge en bild av vilka olika prövningar och tillståndsansökningar som kan behöva göras innan man kan anlägga en golfbana.

Planeringsunderlaget är framtaget av Länsstyrelsen i Stockholms län i samarbete med Svenska Golf förbundet. Kontaktpersoner på Länsstyrelsen: Britt Forsén, Naturvårdsenheten, Claes Halling och Charlotta Sundelin, Planenheten, Ylva Othzén och Johanna Alton, Kulturmiljöenheten, Sven-Erik Svensson, Lantbruksenheten och Christer Södereng, Miljöskydds enheten.

Kontaktpersoner på Svenska Golf förbundet: Sven A. Svennberg, Gunnar Håkansson och Anders Hammarström.

Stockholm, januari 2006

Lars Nyberg

Miljö- och planeringsdirektör
Länsstyrelsen i Stockholms län

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	7
Golfsport	8
Golfsportens utveckling	8
Golf i Stockholms län	8
Golfanläggningar	10
Lämplig plats för en golfbana - övergripande planeringssynpunkter	11
Plats för golfbana	11
En golfbana	11
Lämplig form på fastigheten	12
Tillräckligt med mark	12
Tillgång till vatten	12
Strandskydd	13
Naturmark	13
Jordbruksmark	13
Kulturmiljö	14
Rekreation och friluftsliv	14
Kommunikationer	15
Säkerhet	15
Samordnad prövning av ett golfbaneärende	16
Detaljplan för en golfbana	16
Dispenser och tillstånd i förhållande till detaljplaneprocessen	17
Miljökonsekvensbeskrivning	18
Bygglov	19
Väsentlig ändring av naturmiljön (12:6-samråd)	19
Kulturmiljövård	20
Lag och ansvar	20
Prövning enligt lagen om kulturminnen	20
Riksintresse kulturmiljö	21
Landskapsbildsskydd	21
Golfbanan i ett kulturlandskap	22
Naturvård	23
Tillstånd och dispenser inom skyddade naturområden	23
Riksintressen naturvård	24

Jordbruk	26
Jordbruksmarken i den fysiska planeringen	26
Utvecklingen inom jordbruket.....	27
Planeringssynpunkter på anläggande av golfbanor på jordbruksmark.....	27
Gradering av åkermark	28
Vatten	29
Prövning av vattenverksamhet.....	29
Ansvar för en vattenanläggning	31
Torrlägningsföretag.....	31
Bekämpningsmedel	31
Kontrollprogram	32
Referenser	33

Sammanfattning

Inom Stockholms län finns cirka 90 000 golfspelare och 60-talet klubbar. Golfbanebehovet i större tätorters närhet har vuxit de senaste decennierna. Orsaken är ett ökat intresse för motionsidrott och naturupplevelser.

En normal 18-hålsbana behöver 50-70 hektar mark men i planeringsskedet bör man utgå från cirka 100 hektar. Av denna areal utgör greener cirka 1 hektar och övrig spelyta cirka 20-30 hektar. Med tillräcklig areal kan andra fritidsintressen lättare tillgodoses genom vandringsstråk mm.

I Stockholms län där det råder stark konkurrens om marken bör ett ianspråktagande av mark för en golfbana normalt föregås av detaljplaneläggning. Det är kommunen som beslutar om och upprättar detaljplanen i samråd med berörda, sakägare, intressenter och myndigheter. Behov av tillstånd eller annan åtgärd kan uppmärksammas och initieras under planprocessen. Det kan till exempel gälla tillstånd till vattenverksamhet eller arkeologisk undersökning. En översikt av planeringsprocessen ges på sida 18.

Enligt lagen om kulturminnen är det ”en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö”. Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen och länsmuseum kan lämna uppgifter om fornlämningar. Arbetsgången för den arkeologiska processen beskrivs i avsnittet om kulturmiljövård, sida 20.

Naturområden som skyddas enligt miljöbalken får inte tas i anspråk utan tillstånd eller dispens. Gången vid prövning av sådana ärenden visas på sida 24.

Vattentillgången är väsentlig för golfbanedriften. För att säkerställa rätten till vatten är det lämpligt att verksamheten prövas. För vattenverksamhet krävs normalt tillstånd från miljödomstolen eller för mindre verksamhet anmälan till Länsstyrelsen. Gången vid prövning av sådana ärenden visas på sida 30.

Brukningsvärd jordbruksmark bör i största möjliga utsträckning bevaras. Lokalisering av en golfbana bör främst ske till marker som har begränsat brukningsvärde. I första hand bör marginella marker med dålig arrondering eller dålig avkastning tas i anspråk. Hänsyn bör tas till jordbruksmarkens betydelse för jordbrukets ekonomiska bärkraft.

Golfsport

Golfsportens utveckling

Golfsporten har ökat kraftigt sedan 1950-talet och är idag en stor folksport med cirka 600 000 registrerade spelare och nästan 500 golfklubbar i landet. Dessutom finns ett okänt antal spelare som spelar på så kallade ”pay and play”-anläggningar (betalgolfbanor utan golfklubb) där det inte krävs medlemskap eller grönt kort. Utvecklingen har gått mot en breddning av sporten och i dag är cirka 30 procent av alla spelare kvinnor och cirka 20 procent är juniorer. Sporten är lågintensiv och friskvårdsinriktad med få skador och många nyttiga bieffekter som bättre kondition och minskad risk för övervikt.

Golf i Stockholms län

I Stockholmsregionen finns det ungefär 90 000 aktiva golfspelare i dag. Sammanlagt finns det cirka 80 golfklubbar i länet och uppskattningsvis ett tiotal betalgolfbanor. Ett flertal golfanläggningar är under utbyggnad eller på idéstadiet i länet.

Enligt Svenska golfförbundet är det i dag viss brist på enklare golfbanor i regionen vilket medför att det är svårt att komma ut och spela på banorna, särskilt på helgerna och att många står i kö hos golfklubbarna för medlemskap. Ungefär 70 procent av golfbanorna ligger norr om Stockholm.

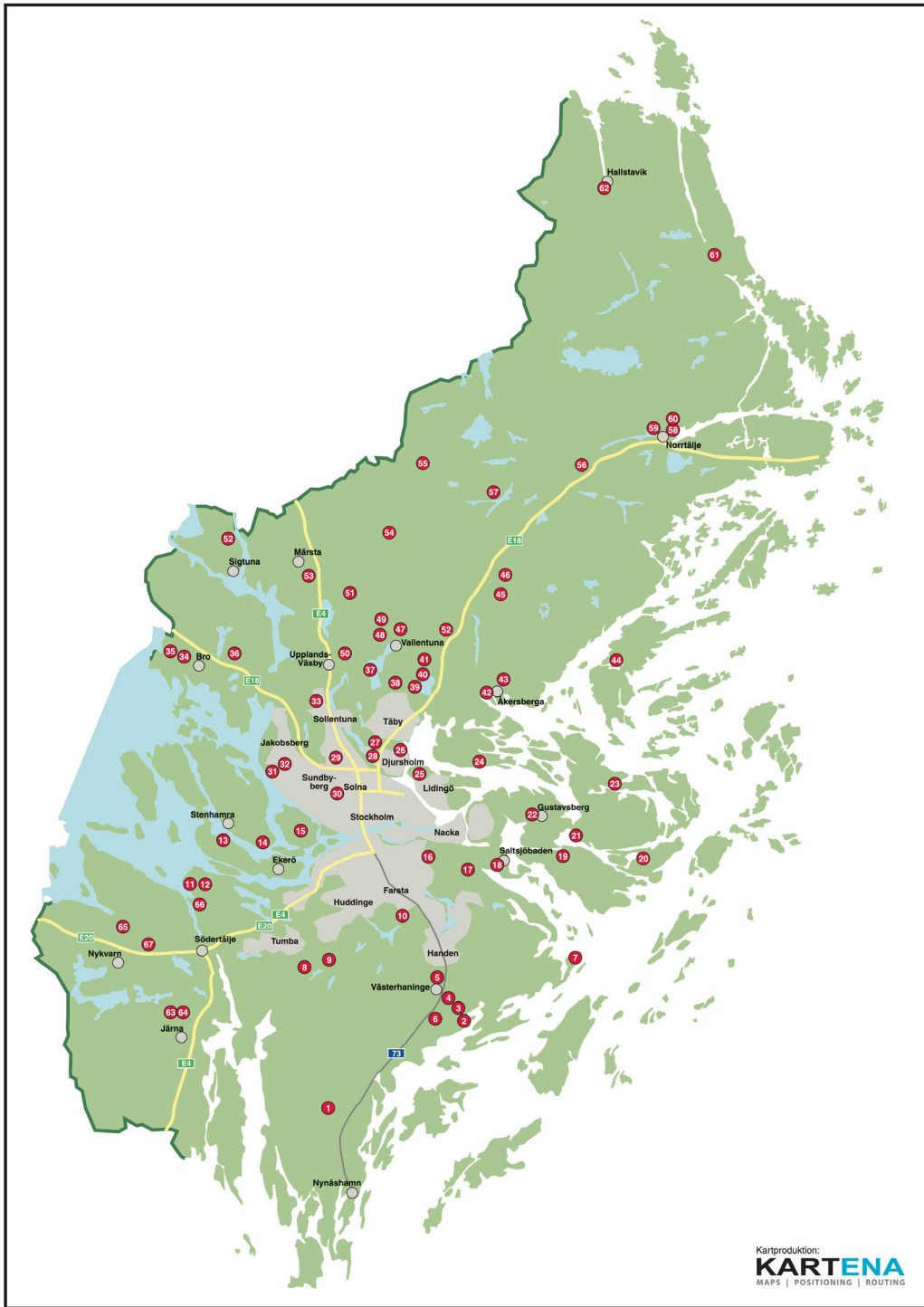

Bild 1. Ovanstående bild visar länets samtliga golfbanor med medlemskap i Svenska Golfbundet. Utöver dessa banor finns sex öppna, så kallade "Pay-and-play"-banor i länet.

Golfanläggningar

I dag finns en rad olika typer av golfanläggningar från exklusiva 18-hålsbanor till träningsanläggningar med enklare standard. Tidigare har golfbanorna oftast anlagts och drivits av en golfklubb medan driften idag allt oftare sköts av ett företag eller en privatperson. I allmänhet bekostas byggandet genom medlemslån till klubben eller i form av spelrätter eller golfaktier. Vill man lämna klubben återbetalas lånet och spelrätter och golfaktier kan säljas. En medlem betalar dessutom en årsavgift som normalt ligger på ungefär 4 000 kr i Stockholmsområdet. Kostnaden för att anlägga en bana varierar stort och styrs av olika faktorer som till exempel markförhållanden, hur mycket massor man måste flytta, om det är skog eller åkermark och vilken kvalitet på ytor och dränering man eftersträvar. Det kan kosta 30-40 miljoner kronor att anlägga en 18-håls golfbana och en enklare kan gå på 10 miljoner kronor.

Vill man inte vara medlem i en golfklubb finns också alternativet med enklare anläggningar av typen betalgolf där alla kan gå ut och spela mot en avgift per spelrunda och inget grönt kort krävs. Intresset har ökat för kortare och enklare anläggningar där anläggnings- och driftskostnader kan hållas nere och därmed också avgifterna vilket gynnar nybörjare och ungdomar.

Lämplig plats för en golfbana - övergripande planeringssynpunkter

Plats för golfbana

Golfen förvaltar stora arealer grönområden och en insiktsfull planering och skötsel kan skapa bättre förutsättningar för till exempel en rik biologisk mångfald. Också vård av fornlämningar kan kombineras med ett golf-landskap, om det görs på rätt sätt. Strävan bör vara att anlägga banor så de mer ingår som en naturlig del i landskapet och där det är landskapet som präglar golfbanan och inte tvärt om.

Som intressant av att anlägga en golfbana måste man inledningsvis skapa sig en överblick över områdets förutsättningar. Från de kommunala översiktsplanerna hos kommunerna kan mycket information inhämtas om vilka intressen och förordnanden som gäller för mark och vatten. Vissa kommuner i länet har valt att ange att i deras kommun ska ett golfbanebygge föregås av detaljplaneläggning.

Under länken www.gisdata.se finns underlag från Länsstyrelsen och Regionplane- och trafikkontoret för den fysiska planeringen i länet. Det är data från olika sakområden och med olika status – riksintressen, planer, beslut och förordningar, inventeringar och faktaunderlag. På Länsstyrelsens hemsida kan man under länken www.gis.lst.se/lstgis/ också hitta kart-information som är gratis och tillgänglig för alla.

Tidig kontakt med kommun och andra myndigheter underlättar. Också från Svenska Golf förbundet och från distriktsförbundens bankommittéer kan man få stöd och råd.

En golfbana

Traditionellt spelas en golffrunda över 18 hål, på en 9-hålsbana går man två varv.

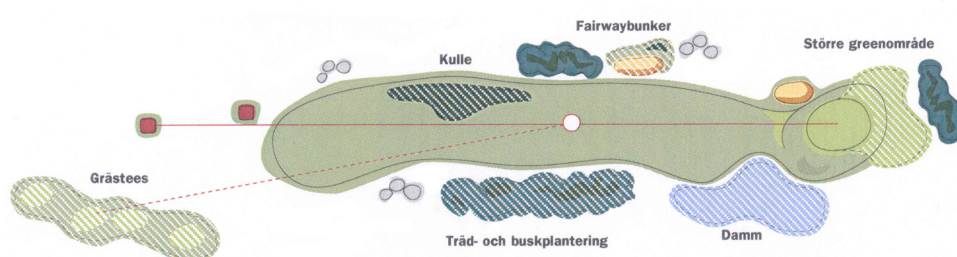

Bild 2. Exempel på ett golfbanehål.

Utslagsplatserna kallas för ”tees” och det anlagda området fram till golfhållet utgörs av ”fairways”. ”Greenen” med sitt hål är slutmålet på varje golfhål. Hur golfbanorna ska utformas är inte reglerat. Viss praxis har emellertid utbildats efterhand till exempel vad gäller banlängder, tee- och greenstorlekar med mera. (Mer om hur man anlägger en golfbana finns att läsa till exempel i ”Golfbanedesign”, Svenska golfförbundet, 1999 och ”Så bygger vi en golfbana”, Svenska golfförbundet, 1999.)

Lämplig form på fastigheten

En grundförutsättning är att marken man förfogar över och tänker anlägga golfbana på inte har en alltför splittrad ägostruktur. Med en väl sammanhållen fastighet som inte flikar in i annans mark kan man lättare undvika konflikter som rör nyttjande- och säkerhetsaspekter.

Det aktuella markområdet måste också ha en lämplig form där alltför smala eller långsträckta områden i allmänhet är svåra att använda om man vill åstadkomma en säker slinga där spelarna återvänder till startpunkten.

Tillräckligt med mark

En normal 18-hålsbana upptar i regel mellan 50 och 70 hektar mark och en korthålsbana mellan 1 och 10 hektar. Utgångspunkten bör vara 100 hektar för en 18-hålsbana för att få en flexibilitet i planeringsskedet då områden som är mindre lämpliga att anlägga intensivt skötta delar av banan på kan falla bort.

Det är viktigt att ha tillgång till mark för en framtida utökning av banan – tänk efter före. Börjar man med en nio-hålsbana tenderar dessa att i framtiden utökas med ytterligare golfhål. Därför är det viktigt att man redan från början översiktligt ser på möjligheterna till en utökning.

Givetvis måste man ha förfoganderätt över marken och eventuellt behövs även rådighet över vatten där man vill ta sitt bevattningsvatten innan man startar sitt företag. (Mer om prövning av ett golfbaneärende se kapitlet ”Prövning av ett golfbaneärende”.)

Tillgång till vatten

En golfbana bör lokaliseras med tillgång till vatten men inte inom strandskyddat område. En golfbana behöver stora mängder vatten och i regel måste ett bevattningssystem anläggas. I Mälardalen behövs cirka 50 000 m³/år för en 18-hålsbana ett torrt år. Avser man att ta bevattningsvatten från en sjö eller ett vattendrag måste man försäkra sig om att det tänkta vattenuttaget är möjligt och att inga känsliga vattenlevande arter eller miljöer hotas. Ofta anläggs dammar på golfbanan där dräneringsvatten kan magasineras och återanvändas. Är golfbanan anlagd på rätt sätt medför detta att behovet av bevattning minskar.

Strandskydd

En golfbana tar stora arealer i anspråk och medför en begränsning i allemansrätten. Risken för olyckshändelser avhåller människor från att röra sig eller att vistas i området, även om kortare passager ibland är möjliga. Golfbanor bör därför inte lokaliseras inom det generella strandskyddsområdet, som omfattar 100 m från vattenlinjen, både på land och ut i vattnet. I särskilt värdefulla områden kan strandskyddet vara utökat till 300 m.

Oftast behöver till exempel dränerings- och andra markavvattningsåtgärder eller utfyllnader utföras för en golfbana. Detta kan exempelvis leda till att värdefulla häcknings- och rastningsområden för fåglar förstörs.

(Naturvårdsverket. Allmänna råd 97:1.)

Naturmark

Med omsorgsfull planering av utformning och skötsel av golfbanan kan befintliga naturmiljöer som bryn, dungar, åkerholmar och solitära träd bevaras och därmed även en mångfald av växt och djurarter. I de fall en golfbana berör värdefulla områden med skogsmark, våtmark eller strandzoner kan konflikt med naturvården uppstå.

Frågor som gödsling och spridning av bekämpningsmedel och hur detta påverkar miljön måste beaktas. I närhet till känsliga naturområden, till exempel Natura 2000-områden, kan det vara olämpligt att sprida bekämpningsmedel. I områden med störningskänsliga djurarter, till exempel nära fågelskyddsområden med tillträdesförbud under vår- och sommartid, bör golfbaneetablering undvikas eftersom en golfbana genererar en stor mängd besökare och trafik.

Anläggning av en golfbana på skogs- eller ängsmark medför en ökad belastning av både gödsel- och bekämpningsmedel. Ängs- och hagmarker är värdefulla naturtyper som blivit alltmer sällsynta i det svenska landskapet. Det är naturligt näringsfattiga marker som är särskilt känsliga för påverkan av gödsling. Det är därför olämpligt att ersätta hävdade ängs- och hagmark med intensivt skötta spelytor. De mer extensivt skötta delarna av en golfbana kan däremot utgöras av ängs- och hagmark och golfbanan kan innebära en möjlighet till fortsatt skötsel av växtmiljöer som hotas av igenväxning.

Jordbruksmark

Golfbanor bör lokaliseras så att brukningsvärd jordbruksmark i så stor utsträckning som möjligt kan bevaras. Brukningsvärd jordbruksmark är en begränsad resurs av nationellt intresse som endast får tas i anspråk för bebyggelse och anläggningar om annan mark inte finns att tillgå. En avvägning måste därför göras mellan intresset att bevara marken som jordbruksmark och intresset av att utnyttja den för golfbana.

Om jordbruksmark tas i anspråk bör i första hand mark med dålig arrondering eller dålig avkastning tas i anspråk.

En golfbaneetablering på enbart åkermark innebär i regel få konflikter med naturvården. Golfbanans spelytor (green, tee och fairway) är intensivt skötta men resterande delar av golfbanan som upptar 60-70 procent av ytan kan gestaltas mer fritt. Här finns inget som hindrar att en rik och varierad naturmiljö bevaras eller skapas.

Kulturmiljö

Områden med höga kulturhistoriska värden är ofta de miljöer som präglas av småskalighet, med topografiska variationer. Kännetecknande för denna typ av topografi är uppsplittrade odlingsarealer med åkerholmar och skogsområden. De naturgeografiska förutsättningarna har bromsat upp moderniseringen av åkerarronderingen. Dessa områden kan vara intressanta även ur golfbanesynpunkt.

En genomtänkt golfbaneetablering kan medverka till att kulturminnen och kulturmiljöer bevaras tillgängliga både för allmänheten och för forskning. Fornlämningar och andra kulturhistoriskt värdefulla spår kan bli övervuxna och otillgängliga om landskapet växer igen och därför är det oftast positivt om fornlämningarna kan skötas aktivt.

Rekreation och friluftsliv

Allemansrätten medför att alla golfbanor i teorin är tillgängliga även för andra än golfspelare. I praktiken innebär dock flertalet golfanläggningar att ett större område stängs av för allmänheten och uppfattas som en barriär för ridande, joggande eller promenerande. Genom en medveten planering och utformning kan golfbanornas barriäreffekter begränsas. Kommunen kan ställa krav på att promenad- och cykelvägar eller ridstigar ska passera genom området och att skötselvägar ska planeras som promenadvägar där man kan gå utan risk för att träffas av bollar. Generellt är det olämpligt att anlägga golfbanor i områden som i dag nyttjas flitigt som ströv- eller fritidsområden samt i tätortsnära områden där det råder brist på mark för rekreation. Ett sätt att effektivisera markutnyttjandet kan vara att samlokalisera olika typer av idrottsanläggningar som gemensamt kan använda byggnader för administration, omklädningsrum, servering och parkeringsplatser.

Genom att på ett tidigt stadium av planeringsprocessen ta kontakt med och bjuda in lokala föreningar av Friluftsrådet, Naturskyddsföreningen och ornitologer etc. kan man få fram värdefull information som gör det möjligt att tillgodose konkurrerande intressen. Kontakten kan leda till att extra känsliga områden pekats ut, nya lösningar och kompensationsåtgärder kan föreslås och arbetas in i projektet i ett tidigt skede som mildrar det intrång som ändå sker.

Kommunikationer

En golfbana bör lokaliseras så att den kan nås med allmänna kommunikationer och med cykel. Den bör förstås också få en lämplig lokalisering i förhållande till det allmänna vägnätet och tillfarter och parkeringsplatser ska kunna ordnas på ett bra sätt. (Läs mer i Vägverkets publikation 2003:73 ”Rekommendationer för anläggande av golfbanor intill allmän väg”.)

Säkerhet

Parallellt med vägar för allmän trafik är det olämpligt att bygga golfhål. Utgångspunkten bör vara att hålla 50 meters avstånd mellan väg och golfhål. Utspel bör ske i minst 30 graders vinkel från vägen (Vägverkets publikation 2003:73). Högväxande träd kan planteras så att de bildar en skyddande skärm mot vägen. I vissa fall kan kraftledningar behöva ersättas med jordkabel. Gång- och cykelvägar inom golfbaneområde bör anläggas så att de går bakom golfhål och utslagsplatser och i övrigt ges säkrast tänkbara sträckning.

Skulle olyckan vara framme och en person träffas av en golfboll på en golfbana som tillhör en golfklubb med medlemskap i SGF gäller försäkring som SGF tecknat. Försäkringen täcker samtliga kostnader den skadelidande åsamkas i samband med olyckan. Den som slagit bollen går också skadelös genom samma försäkring. Skadeblanketter finns att hämta på golfklubben eller på SGF:s hemsida – <http://sgf.golf.se>

Samordnad prövning av ett golfbaneärende

Detaljplan för en golfbana

Generellt kan man säga att i Stockholms län med stark konkurrens om marken bör ett ianspråktagande av mark för golfbana föregås av en detaljplanläggning. Enligt plan- och bygglagen (PBL) är det kommunerna som avgör när och hur ett område ska detaljplanläggas (det så kallade planmonopolet). Genom den heltäckande lämplighetsprövningen som görs i detaljplaneprocessen får man en vägning av det enskilda exploateringsintresset med alla allmänna bevarande- och exploateringsintressen som är aktuella för området och dess närhet. När detaljplanen antagits och vunnit laga kraft har man en rättighet och långsiktig säkerhet att använda marken för avsett ändamål, det vill säga att bygga eller anlägga i enlighet med detaljplanen.

Detaljplan* + Bygglov + eventuell tillståndsprövning av vattenfrågor enligt miljöbalken + eventuella dispenser och tillstånd som gäller natur- och kulturvärden

*programskede, samrådsskede och utställning

Länsstyrelsens erfarenhet är att den kommunala detaljplanläggningen är ett effektivt sätt att göra en samlad bedömning och underlätta olika tillståndsprövningar. Oklarheter beträffande kulturmiljö- och vattenfrågor kan ofta fördröja planeringsprocessen. Dessa frågor måste lösas på ett tillfredsställande sätt innan detaljplanen kan slutföras och antas av kommunen. Det är därför viktigt att undersökningar som till exempel arkeologiska utredningar startar i tid liksom planeringen och processen för eventuella tillstånd och prövningar av vatten- och naturfrågor startar tidigt. Så långt det är möjligt bör de olika formella samråden med Länsstyrelsen samordnas.

Framtagandet av en detaljplan är en process under vilken beslutsunderlaget successivt förbättras. Den ger möjlighet till insyn och påverkan från alla berörda intressenter, statliga och kommunala myndigheter, fastighetsägare, boende, allmänhet med flera. Om kommunen bedömer att planen innebär en betydande miljöpåverkan ska en miljökonsekvensbeskrivning upprättas (se sida 18).

Länsstyrelsens roll i detaljplanläggningen är att i program- och samrådsskede tillhandahålla underlagsmaterial som kan ha betydelse för planförslaget. Det kan till exempel vara material som belyser natur- och

kulturminnesvård, miljöskydd och föroreningsfrågor, statliga planer och program, rättspraxis, samt erfarenheter från det egna länet och andra län. I många fall finns redan detta material hos kommunen, till exempel i underlagsmaterialet till kommunens kommunomfattande översiktsplan. Länsstyrelsen ska även samordna statens myndighetsintressen och tillvarata dessa. Det kan till exempel bestå av synpunkter från Vägverket eller Banverket.

Efter kommunens antagande av detaljplanen ska Länsstyrelsen pröva om beslutet innebär att ett riksintresse inte tillgodosätts, en miljökvalitetsnorm inte iakttagits, frågor om mark och vatten som berör flera kommuner inte samordnats på lämpligt sätt eller att ett genomförande blir olämpligt med hänsyn till de boendes eller övrigas hälsa eller till behovet av skydd mot olyckshändelser. Om Länsstyrelsen finner att detaljplanen inte kan godtas med hänsyn till något av de skäl som ovan angivits ska kommunens antagandebeslut upphävas.

Länsstyrelsen framför regelmässigt synpunkter på detaljplaneförslaget i samband med planens upprättande vid program-, samråds- och utställnings-skedena. Kommunen torde därför vid antagandetillfället vara fullt medveten om Länsstyrelsens uppfattning om planens lämplighet.

Dispenser och tillstånd i förhållande till detaljplaneprocessen

Tidigt i planprocessen bör man klargöra vilka andra tillstånd som kan behövas. Genom en sådan kunskap kan man påverka utformningen av golfbanan för att undvika konflikter och problem vid prövning enligt annan lag.

Det är viktigt att ansökaren gör en skiss av golfbanan på ett tidigt stadium för att alla intressen ska kunna beaktas. I första hand bör man lokalisera och utforma golfanläggningen så att man undviker intrång i värdefulla natur- eller kulturvärden, en utgångspunkt är till exempel att fornminnen i möjligaste mån ska bevaras. Vid detaljplanläggning är det möjligt att skydda värdefulla biotoper med mera inom golfbaneområdet till exempel genom delvisa byggförbud (punktprickning på plankartan).

Ansökan om dispens angående till exempel biotopskydd (se sida 24) eller ansökan om tillstånd för att påverka en fornlämning bör ske i samband med att man har kommit långt i detaljplaneprocessen och när jämkningsmöjligheterna av planförslaget är uttömda. Lämpligtvis sker ansökning och prövning i samband med att arbetet med detaljplanen går in i slutskedet.

En prövning enligt 11 kap. miljöbalken (se sida 30) när det gäller vattenfrågor inleds ofta med ett samråd med Länsstyrelsen. Prövningen av vattenfrågan bör gå hand i hand med detaljplaneprocessen. Är det inte möjligt att lösa vattenfrågan på ett lämpligt sätt är det oftast inte heller lämpligt att gå vidare med detaljplanen. En golfbana utan möjlighet att tillföra vatten från

en sjö eller annan tillräckligt stor vattentäkt har erfarenhetsmässigt svårt att hålla tillräckligt god kvalitet på banorna och har därmed svårt att överleva ekonomiskt någon längre tid.

Golfbaneetablering inom ett strandskyddsområde bör undvikas. Om det ändå skulle aktualiseras att strandskyddet ska hävas för någon del av en detaljplan görs detta av Länsstyrelsen före antagandet av planen. Kommunen bör komma in med en ansökan om upphävandet i utställningskedet men innan planen vunnit laga kraft.

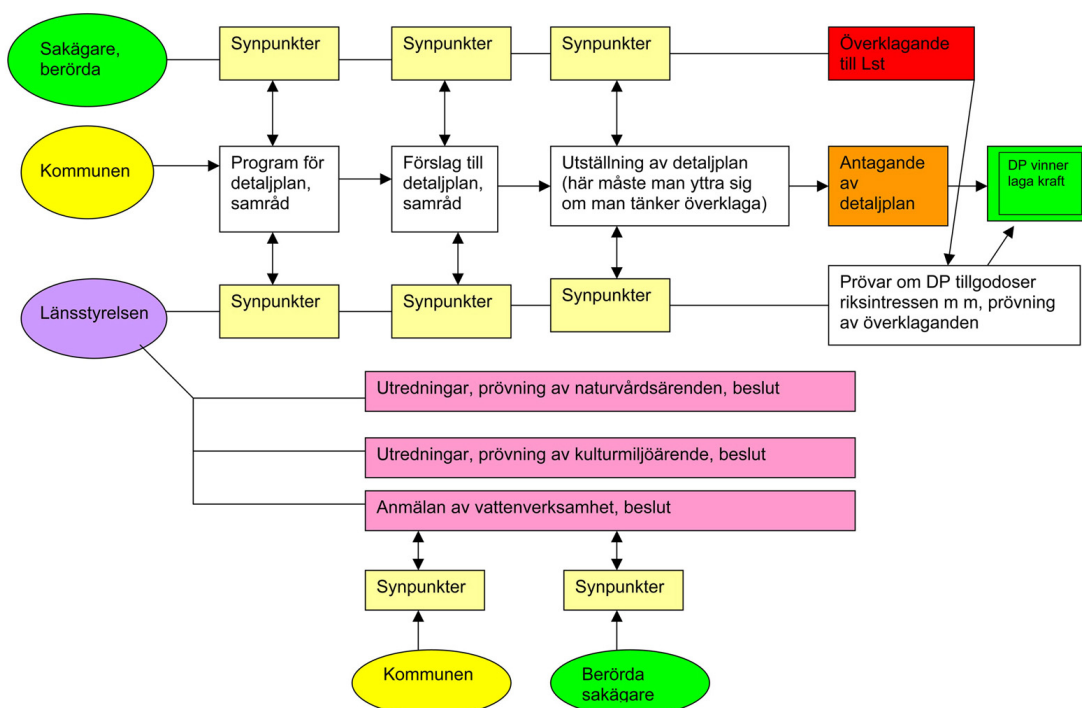

Bild 3. Översikt av planeringsprocessen

Miljökonsekvensbeskrivning

För detaljplaner ska kommunen alltid göra en bedömning från fall till fall om planens genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, en så kallad behovsbedömning. Om behovsbedömningen visar att planen kan medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning enligt miljöbalkens bestämmelser göras och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) upprättas där den betydande miljöpåverkan identifieras, beskrivs och bedöms.

Om en vattenfråga ska prövas enligt miljöbalken är det i de flesta fallen krav på att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas. Lämpligen samordnas de båda processerna så långt det är möjligt och samma dokument, miljö-

konsekvensbeskrivningen, används till både planärendet och vattenverksamhetsärendet. Med tanke på att golfbanor tar mycket stora markområden i anspråk är sannolikheten stor att man kommer fram till att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas i de allra flesta fallen då marken huvudsakligen utgörs av naturmark.

Bygglov

En golfbana är bygglovspliktig enligt plan- och bygglagen. I undantagsfall kan man pröva en mindre utvidgning av en golfbana eller möjligtvis en enkel slinga genom enbart ett bygglovsförfarande hos kommunen. Vill man förändra naturmiljön väsentligt ska bygglovet kombineras med ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken med Länsstyrelsen. Eftersom ett bygglov bekräftar markanvändningen för lång tid framåt och att det med tiden ofta uppstår behov av att utöka området för banan är det mindre lämpligt med enbart ett bygglovsförfarande.

Väsentlig ändring av naturmiljön (12:6-samråd)

Den som vill utföra en åtgärd som inte är tillståndspliktig enligt andra bestämmelser i miljöbalken men kan komma att väsentligt ändra naturmiljön måste anmäla detta för samråd (12 kap. 6 § miljöbalken). Anmälan ska göras till Länsstyrelsen senast sex veckor innan åtgärden påbörjas. Exempel på väsentliga ändringar kan vara till exempel anläggande av skogsbilvägar, ledningsdragningar, eller anläggande av golfhål i skogsmark.

Samrådsärenden följer samma handlägningsordning som ansökan om tillstånd och dispenser (se sida 24), men avslutas vanligen med ett yttrande, som inte är tvingande och därmed inte kan överklagas. Om det behövs kan Länsstyrelsen förbjuda åtgärden eller förelägga om skyddsåtgärder. Beslut om förbud eller förelägganden kan överklagas. Under samrådet utreds samtidigt om tillstånd enligt lagen om kulturminnen krävs.

Vid bedömning av vad som är en väsentlig ändring av naturmiljön bör beaktas dels områdets karaktär och känslighet, dels åtgärden som sådan och dess inverkan på naturmiljön. I ett område med dokumenterat höga natur- eller kulturmiljövärden eller i ett område som annars är känsligt kan även en förhållandevis liten åtgärd innebära väsentlig ändring av naturmiljön (NFS 2001:15). Om en detaljplan upprättas behövs inte någon särskild prövning enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Kulturmiljövård

Varje del av landskapet som vi lever och verkar i är unik. Varje plats rymmer olika beståndsdelar som kan berätta om hur marken utnyttjats på olika sätt under olika tider. Människans brukande av mark över tid har givit upphov till en rad olika spår, till exempel odlingsrösen, odlad mark, diken, vägar, ägogränser, bebyggelselägen, ortnamn och vissa typer och sammansättningar av vegetation. I äldre tid har förändringarna varit ganska små och gått förhållandevis långsamt, men idag kan stora omdaningar av landskapet genomföras på kort tid. I princip hela länet var bebott och brukat redan under järnåldern och har brukats kontinuerligt sedan dess

Lag och ansvar

Enligt 1 kap. 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. är det ”en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö”. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön så långt det är möjligt undviks eller begränsas”.

Ett urval av alla olika spår som avsatts av människan kallas fornlämningar. I länet finns mer än 25 000 kända fornlämningslokaler. Dessa har ett starkt lagskydd enligt 2 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen och finns registrerade i ett nationellt fornminnesregister. Fornminnesregistret är inte digitalt tillgängligt för allmänheten ännu, men Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen och länsmuseet kan lämna uppgifter om förekomsten av fornlämningar.

Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning. Till varje fast fornlämning, känd eller okänd, hör även ett så kallat fornlämningsområde. Lagen föreskriver att det ska vara ett så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och karaktär.

Prövning enligt lagen om kulturminnen

Begreppet fast fornlämning omfattar lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna. Det betyder att även de fornlämningar som idag inte är kända omfattas av lagen.

Den som avser att uppföra en byggnad eller en anläggning såsom en golfbana bör i god tid ta reda på om någon fast fornlämning kan beröras av företaget och i så fall snarast samråda med Länsstyrelsen. Om det finns

fornlämningar som hindrar företaget ska exploatören ansöka om tillstånd hos Länsstyrelsen. Länsstyrelsen får lämna sådant tillstånd endast om fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt förhållande till fornlämningens betydelse.

Om Länsstyrelsen anser att det hinder fornlämningen utgör, inte står i rimlig relation till fornlämningens betydelse kan man i ett initialt skede rekommenderas en arkeologisk utredning med syfte att fastställa kända och okända fornlämningar inom exploateringsområdet. Utredningen tar i genomsnitt två veckor att göra och kan innefatta arkivstudier, fältbesiktning och mindre schaktningar, beroende på fornlämningsbilden. En arkeologisk utredning kan initieras och beslutas om såväl av Länsstyrelsen som på frivillig väg och bekostas av exploatören. Med utgångspunkt från utredningsresultaten kan golfbanans utformning anpassas till fornlämningarnas lägen. Det bör vara en målsättning att ingrepp i fornlämningar bör ske i så begränsad omfattning som möjligt.

Om ett ingrepp i fornlämning är oundvikligt följs den arkeologiska utredningen av en arkeologisk förundersökning som i regel syftar till att genom schaktning kunna konstatera fornlämningens geografiska utbredning och karaktär. Om det konstateras att fornlämningens utbredning utgör hinder för företaget och att det är nödvändigt med ett borttagande av fornlämningen följs förundersökningen av en arkeologisk särskild undersökning (även kallad slutundersökning). Den särskilda undersökningen syftar till att dokumentera och att ta bort hela eller delar av fornlämningen. De arkeologiska undersökningarna som kan bli mycket kostbara bekostas i regel av exploatören.

Riksintresse kulturmiljö

I länet finns 131 områden som utpekats som riksintressanta tack vare de kulturvärden som finns där. Många av länets riksintresseområden rymmer stora, agrart präglade landskapsavsnitt. Områden av riksintresse ska enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (1998:808) så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Länsstyrelsen ska under detaljplaneprocessen verka för att riksintresset tillgodoses och kan upphäva en detaljplan om så inte är fallet.

Landskapsbildsskydd

I länet finns ett drygt 60-tal områden som omfattas av skydd för landskapsbilden inrättade med stöd av 19 § naturvårdslagen (NVL). De flesta av dessa områden finns kring länets medeltida kyrkor och tillkom i syfte att förhindra ny bebyggelse och stora förändringar kring dessa. Förordnandet innebär att det krävs dispens eller tillstånd från 19 § NVL för till exempel nybyggnad, ledningsdragning, anläggning av vägar, schaktning, fyllning och väsentlig ändring av ett områdes topografi och vegetation. Dispens söks hos Länsstyrelsen.

I dag pågår en diskussion om det är relevant att åberopa skydd för landskapsbilden. När områdena valdes ut i slutet av 1960-tal och i början av 1970-talet fanns inte plan- och bygglagen. Man anser att kommunen istället bör göra områdesbestämmelser anpassade till § 19-områdena. Skyddet skulle på det viset handhas av kommunen i stället för av Länsstyrelsen.

Golfbanan i ett kulturlandskap

En ökad efterfrågan på möjligheten att utöva golfspel i attraktiva landskap, gärna nära tätbebyggda områden gör det troligt att framför allt jordbruksmark kommer att bli föremål för omvandling till golfanläggningar den närmaste tiden. Omvandlingen bör ske så att möjligheterna till en aktiv skötsel av fornlämningarna ökas och förhindrar oönskad igenväxning av odlingslandskapet. En förutsättning är att varsamhet mot landskapets karaktär och äldre lämningar iakttas och ses som en resurs snarare än som hinder.

Ett exempel på en typ av studie som kan göras för att klarlägga ett områdes kulturvärden och möjliggöra ett tillfredsställande hänsynstagande är förstudien av ett område i Täby kommun som gjorts i Länsstyrelsens regi. Se ”Hagby – en förstudie av ett områdes kulturhistoriska värden”, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2002.

Naturvård

Vid planering av en golfbana bör man undvika att påverka områden med höga naturvärden.

I ett tidigt skede måste de naturvärden som finns noterade i området sammanställas. Digital kartinformation finns att hämta på Länsstyrelsens hemsida. Här finns underlag om samtliga naturområden som skyddas enligt lag (se tabell på sida 25), men även information om olika naturtypsinventeringar, till exempel ängs- och hagmarker och våtmarker. Uppgifter om naturvärden kan också finnas hos kommunerna och hos lokala kretsar av naturskydds- och hembygdsföreningar. Om det finns risk för att naturvärden påverkas kan det i ett senare skede allvarligt försvåra möjligheterna att genomföra ett golfbaneprojekt.

Om placeringen av en golfbana inte kommer i konflikt med kända naturvärden finns stora möjligheter att utforma miljön på banan så att värdefulla träd eller landskapselement bevaras eller tillskapas, så att den biologiska mångfalden inom området kan stärkas.

Tillstånd och dispenser inom skyddade naturområden

Naturområden som skyddas enligt lag får inte påverkas eller tas i anspråk utan gällande tillstånd eller dispens. Tillstånd söks vanligen hos Länsstyrelsen, men i vissa fall hos kommunen, se nedanstående tabell.

I Stockholms län finns för närvarande ett stort antal områden som skyddas enligt lag: två nationalparker, 248 naturreservat, 232 Natura 2000-områden, 26 djurskyddsområden, 46 områden med landskapsbildsskydd (främst runt kyrkor, se avsnittet om kulturmiljövård), 138 naturminnen, samt ett stort antal mindre biotopskyddsområden och naturvårdsavtal i skogsmark. Flera olika skydd kan överlappa varandra, till exempel naturreservat och Natura 2000.

Natura 2000 är ett internationellt åtagande inom EU med ett mycket starkt lagstadgat skydd. Verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område kan förbjudas, även om den bedrivs utanför gränsen till det skyddade området. Avrinningen från ett område kan till exempel påverka vattenkvaliteten i ett Natura 2000-område som ligger flera kilometer längre bort.

Mindre objekt i natur- och kulturlandskapet, som åkerholmar (< 0,5 ha), stenmurar, alléer, odlingsrösen, öppna diken samt småvatten och källor, omfattas av generellt biotopskydd. Dessa små områden har stor betydelse för den biologiska mångfalden i landskapet och skyddet innebär att det är förbjudet att genomföra åtgärder som kan skada naturmiljön.

Djurskyddsområden, främst fågelskyddsområden, är knappast förenliga med golfverksamhet, eftersom skyddet utgörs av tillträdesförbud under hela eller delar av sommarhalvåret.

Prövning av ansökan om tillstånd eller dispens enligt miljöbalken - naturmiljön

- 1 – Ansökan om tillstånd kommer in till Länsstyrelsen.
- 2 – Genomgång av kända naturvärden.
- 3 – Internt samråd om till exempel kulturmiljö, vattenfrågor, eller dylikt.
- 4 – Samråd med kommunen, vanligen kommunekologen eller motsvarande.
- 5 – Bedömning av åtgärdens inverkan på naturmiljön.
- 6 – Beslut (kan överklagas till miljödomstolen).

Riksintressen naturvård

I länet finns 53 områden som utpekats som riksintressanta för naturvård och ytterligare nio som är av riksintresse för friluftslivet. Delvis så överlappar dessa riksintressen varandra. Områden av riksintresse ska enligt 3 kap 6 § miljöbalken (1998:808) så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Dessutom är några större områden utpekade som riksintressen enligt 4 kap 1-8 §§ miljöbalken: kustområdet och skärgårdarna i Sörmland och Uppland, Mälaren med öar och strandområden, samt Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården.

Länsstyrelsen ska under detaljplaneprocessen och i samband med tillståndsprövning verka för att riksintresset tillgodoses, och kan upphäva en detaljplan som inte uppfyller det kravet.

Naturvårdens intressen	Skydd enl lag	Kommentar
Nationalpark	7 kap miljöbalken (1998:808)	Tillstånd söks hos Lst
Natura 2000	7 kap miljöbalken	Tillstånd söks hos Lst
Naturreservat	7 kap miljöbalken	Tillstånd söks hos Lst eller kommunen
Naturminnen	7 kap miljöbalken	Tillstånd söks hos Lst
Strandskydd, 100 eller 300 m	7 kap miljöbalken	Dispens söks hos Lst eller kommun
Landskapsbildsskydd	19 § naturvårdslagen (1964:822)	Tillstånd söks hos Lst
Biotopskydd och naturvårdsavtal i skogsmark	7 kap miljöbalken	Dispens söks hos Lst
Biotopskydd, generellt	7 kap miljöbalken	Dispens söks hos Lst
Djurskyddsområden	7 kap miljöbalken	Tillstånd söks hos Lst
Fridlysta växt- och djurarter	8 kap miljöbalken	Dispens söks hos Lst
Sumpskogar	11 kap 13 § miljöbalken	Våt skogsmark med naturvärden, info hos Skogsvårdsstyrelsen
Våtmarker	11 kap 13 § miljöbalken	Lst:s våtmarksinventering 1997
Riksintressen naturvård	3 kap miljöbalken	Värden vägs in vid annan prövning
Riksintressen friluftsliv	3 kap miljöbalken	Värden vägs in vid annan prövning
Riksintresset kustområdet och skärgården	4 kap miljöbalken	Värden vägs in vid annan prövning
Riksintresset Mälaren med öar och strandområden	4 kap miljöbalken	Värden vägs in vid annan prövning
Riksintresset Nationalstadsparken	4 kap miljöbalken	Värden vägs in vid annan prövning
Ängs- och hagmarker		Lst:s inventeringar i flera omgångar
Nyckelbiotoper		Livsmiljö för hotade arter, info hos Skogsvårdsstyrelsen
Naturvärdesobjekt		Skogsområde med naturvärde, info hos Skogsvårdsstyrelsen
Länsstyrelsens naturkatalog		Remissversion 1996, områden
Fynd av värdefulla arter		Notiser hos Lst, kommun, e.dyl.
Gröna bälten, Gröna kilar, Grönstruktur		Områden av stor betydelse för friluftslivet

Tabell 1. Checklista över naturvårdens intressen. Överst listas områden med lagstadgat skydd där dispens eller tillstånd krävs, därefter riksintresseområden, där värdena vägs in vid annan prövning enligt miljöbalken eller plan- och bygglagen. Listans nedre del omfattar områden med dokumenterat höga naturvärden, men där lagstadgat skydd saknas. Samtliga områden finns att hämta som GIS-data från Länsstyrelsens hemsida (se referenslista). Information om värdefull natur i skogsmark finns även på Skogsvårdsorganisationernas hemsida.

Jordbruk

I Stockholms län fanns cirka 85 000 hektar åkermark år 2003. Åkerarealen har minskat med cirka 10 000 hektar sedan år 1990. Arealen betesmark är cirka 16 000 hektar. Denna siffra är dock osäker på grund av osäkerhet beträffande definiering och klassificering. Det finns cirka 1 600 lantbruksföretag i länet varav cirka en fjärdedel sysselsätter en årsarbetskraft eller mer med jordbruksproduktion.

Spännvidden på länets lantbruk är stor. Det finns alla typer av jordbruk, från stora välarronderade rationella växtodlingsföretag bland annat i Mälarens närhet, mindre jordbruk ofta med djurhållning bland annat i Roslagen, till små skärgårdsjordbruk ofta kombinerade med många andra verksamheter.

Jordbruksmarken i den fysiska planeringen

På motsvarande sätt som livsmedels- och jordbrukspolitiken har förändrats över tiden har även synen på jordbruksmarken i plan- och byggsammanhang förändrats. Nu gällande svensk lag om hur mark ska utnyttjas syftar till att främja en långsiktigt god hushållning med naturens resurser, för att kommande generationer ska tillförsäkras en bra miljö.

Enligt 3 kap 1 § miljöbalken och 2 kap 1 § plan- och bygglagen gäller att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka de är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Vid ändrad användning av jordbruksmark måste därmed en avvägning göras mellan intresset att bevara marken som jordbruksmark och intresset av att utnyttja den för andra ändamål. De allmänna intressen som särskilt ska beaktas är att trygga en hållbar användning av naturresurserna, bevara en god natur- och kulturmiljö samt främja ett ändamålsenligt samhällsbyggande.

Enligt 3 § förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket gäller att jordbruksmark får tas ur jordbruksproduktion tidigast åtta månader efter det att anmälan gjorts till Länsstyrelsen, om inte Länsstyrelsen medger något annat. Anmälan behövs dock inte om åtgärden är av ringa betydelse för jordbruket på brukningsenheten eller för natur- och kulturmiljön och inte heller när marken tas i anspråk för verksamhet vars tillåtlighet prövats i särskild ordning. Normalt prövas en golfbana genom att en detaljplan upprättas (eller möjligen genom bygglov). Då sker prövningen av golfbanans lämplighet i detaljplanprocessen och någon anmälan om att ta jordbruksmark ur produktion behövs inte.

Enligt 3 kap 4 § miljöbalken är jordbruk liksom skogsbruk av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för

bebyggelse och anläggningar om annan mark inte finns att tillgå. Jordbruk är däremot inte ett riksintresse och omfattas därmed inte av det skydd och de regler som gäller för riksintressen.

Utvecklingen inom jordbruket

I och med att Sverige från och med den 1 januari 1995 är med i EU gäller EU:s gemensamma jordbrukspolitik, Common Agricultural Policy (CAP), fullt ut i Sverige. Den har som mål att trygga livsmedelsförsörjningen, ge konsumenterna livsmedel till rimliga priser, ge jordbrukarna en skälig levnadsstandard och stimulera till miljövänligare produktion.

I september 2003 beslutade EU:s jordbruksministrar om en reform av den gemensamma jordbrukspolitiken. De enskilda länderna kan inom vissa ramar välja hur de vill införa reformen. Sverige har från och med år 2005 infört ett nytt jordbrukarstöd som kallas gårdsstödet. Det nya stödet är inte som tidigare kopplat till produktionen. De nuvarande miljöstöden påverkas inte av denna reform. Gårdsstödet införs successivt under en följd av år. Även miljöstöden och strukturstöden inom Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige år 2000-2006 kommer att förändras. Det kommer att ske med början år 2007.

Jordbrukspolitiken står således inför ett antal genomgripande förändringar under de närmaste åren. Det är inte helt lätt att bedöma vad detta kommer att få för konsekvenser för jordbruket i länet. Många företag kommer att ställas inför valet att expandera eller söka möjligheter till andra eller kompletterande verksamheter eller pröva helt annan användning av marken. Förändrade stödsystem och ökad internationell konkurrens kommer att kräva en fortsatt storleksrationalisering och effektivisering av de livsmedelsproducerande jordbruksföretagen om de ska kunna fortsätta med jordbruksproduktion. Många jordbruksföretag med sämre förutsättningar för jordbruksproduktion, som mer marginella marker, orationella byggnader och maskiner, kommer sannolikt att försöka utveckla nya eller kompletterande verksamheter. Med den uppbyggnad som stödsystemet för närvarande föreslås få är det möjligt att många jordbruksföretag helt slutar med traditionell jordbruksproduktion och bara håller marken i hävd och främst ägnar sig åt andra verksamheter. Det kan även bli mer intressant att försöka få till stånd en helt annan markanvändning. För denna kategori jordbruksföretag kommer det troligen i större utsträckning att blir fråga mer om landsbygdsutveckling med diversifierade och kompletterande verksamheter samt annan alternativ markanvändning än om traditionell livsmedelsproduktion.

Planeringssynpunkter på anläggande av golfbanor på jordbruksmark

I samband med att en kommun tar fram en detaljplan för en golfbana redovisar Länsstyrelsen i program- och samrådsskedet de jordbruksintressen

som berörs. Sen är det kommunens sak att utifrån hushållningsbestämmelserna i miljöbalken och plan- och bygglagen beakta jordbruksintresset.

När en golfbana anläggs på jordbruksmark innebär det från jordbruksynpunkt i princip ett totalt ianspråktagande av marken. Det viktigaste från jordbrukssynpunkt vid planering för en golfbana är därför valet av plats för banan, medan utformningen ofta har mindre betydelse. Det är således grundläggande att en golfbana lokaliseras på ett lämpligt sätt så att en från allmän synpunkt god hushållning uppnås.

Vid lokalisering av nya golfbanor och utvidgning av befintliga bör följande utgöra underlag för bedömningen huruvida det är lämpligt att ta jordbruksmark i anspråk eller inte. Brukningsvärd jordbruksmark bör i största möjliga utsträckning bevaras. Lokalisering bör främst ske till marker som har begränsat brukningsvärde. I första hand bör marginella marker med dålig arrondering eller dålig avkastning tas i anspråk. Hänsyn bör tas till jordbruksmarkens betydelse för jordbrukets ekonomiska bärkraft. Jordbruksmarkens betydelse för att främja bosättning och sysselsättning i glesbygd liksom jordbrukets värde för utvecklingen av landsbygden bör också beaktas. Härutöver bör jordbrukets värde för natur- och kulturmiljön beaktas, liksom dess betydelse för att uppfylla de nationella och regionala miljö kvalitetsmålen.

Gradering av åkermark

Länsstyrelsen har digitaliserat en äldre översiktlig gradering av åkermark i länet. Åkermarken har graderats i fem klasser där fem är högsta värde och ett är lägsta. Åkermarksgraderingen finns tillgänglig på Länsstyrelsens hemsida (se referenslista). Denna gradering av åkermarken, även om det är relativt länge sedan den gjordes, kan ge vägledning vid bedömning av markens brukningsvärde.

Vatten

Vid anläggning av en golfbana är tillgången på vatten en viktig faktor att ta hänsyn till. Inom stora delar av banan är det önskvärt att marken är så torr som möjligt samtidigt som det bör finnas vatten i tillräcklig mängd att använda för bevattning och kanske även som vattenhinder. Det är viktigt att i ett tidigt skede i planeringen av en golfbana tänka på hur vattenfrågorna ska hanteras. Tidigare har all tillståndspliktig vattenverksamhet prövats av miljödomstolen. Från och med 1 augusti 2005 har ändringar gjorts i miljöbalken vilket medför att vissa vattenverksamheter prövas genom en anmälan till Länsstyrelsen. Närmare besked om vilka typer av vattenverksamheter som blir anmälningspliktiga förväntas komma i en förordning under våren 2006. Förordningen kan medföra att en uppdatering kommer att göras av föreliggande avsnitt.

En sådan vattenverksamhet som kan vara tillståndspliktig eller anmälningspliktig är uttag av vatten för bevattning. Bevattning är centralt för att hålla banans grönytor vid liv. Ett normalår krävs cirka 25 000 – 30 000 m³ vatten för en 18-håls bana och under extremt torra somrar kan behovet uppgå till 5 000 m³ per vecka, vilket motsvarar cirka 50 000 m³ per år. Vid planeringen av en golfbana är det därför viktigt att försäkra sig om att det finns tillgång till vatten i alla förutsägbara situationer. De vattendrag och/eller sjöar varifrån vattnets tas måste klara uttaget utan att de påverkas negativt av åtgärden. En möjlighet att minska behovet av externt vatten är att samla dräneringsvattnet från golfbanan för att utnyttja till bevattning. En sådan återanvändning av vatten minskar även uttransporten av växnäringsämnen och föroreningar från anläggningen.

Prövning av vattenverksamhet

Med vattenområden menas de områden som täcks av vatten vid högsta förutsägbara vattenstånd. Enligt miljöbalken är alla arbeten som utförs i vattenområden att betrakta som vattenverksamhet. Detta gäller exempelvis uppförande, ändring och lagning av dammar eller andra anläggningar i vattenområden, bortledning av vatten från eller grävning och rensning i ett vattenområde samt andra åtgärder som syftar till att förändra vattnets djup eller läge.

För att utföra en vattenverksamhet krävs generellt ett tillstånd eller en anmälan. Undantagna är sådana vattenverksamheter där det är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen kommer att skadas. Detta undantag gäller dock inte markavvattning, det vill säga åtgärder som görs för att varaktigt dränera eller fylla ut våta områden. Bedömningen av om allmänna eller enskilda intressen kommer att skadas görs av verksamhetsutövaren.

Den som vill bedriva en vattenverksamhet får ansöka om tillstånd även om det inte krävs tillstånd för verksamheten. Tillståndet söks hos miljödomstolen och ansökan föregås av ett samråd med Länsstyrelsen och kommunen samt med de enskilda som kan bli berörda av vattenverksamheten och dess effekter. En förutsättning för att bedriva vattenverksamhet är att verksamhetsutövaren har rådighet över vattenområdet, - det vill säga förfogar över området antingen genom ägande, servitut, nyttjanderätt eller avtal på annat sätt.

Prövning enl 11 kap MB.

1. Samråd med Länsstyrelsen, kommunen och enskilda som särskilt kommer att beröras.
2. Samrådsredogörelser från ovan nämnda samråd skickas till Länsstyrelsen
3. Länsstyrelsen fattar beslut om den planerade vattenverksamheten kommer att medföra en betydande miljöpåverkan eller inte. Detta beslut kan inte överklagas.
4. Om Länsstyrelsen kommer fram till att åtgärden medför en betydande miljöpåverkan ska ytterligare samråd göras med de övriga statliga myndigheter, de organisationer och den allmänhet som kan komma att beröras.
5. Verksamhetsutövaren upprättar en miljökonsekvensbeskrivning.
6. Verksamhetsutövaren upprättar en ansökan som lämnas till miljödomstolen tillsammans med miljökonsekvensbeskrivningen.
7. Miljödomstolen begär in yttranden från berörda parter däribland Länsstyrelsen och kommunen.
8. Huvudförhandling genomförs dit berörda parter kallas. Om det är onödigt med förhandling kan domstolen avgöra ärendet på de handlingar som kommit in till miljödomstolen.

Anmälan till Länsstyrelsen enl. 11 kap MB.

1. En anmälan om den planerade vattenverksamheten skickas till Länsstyrelsen tillsammans med uppgifter om bland annat lokalisering, utformning, genomförande, omfattning, berörda sakägare.
2. Länsstyrelsen gör en bedömning av vattenverksamhetens påverkan på miljön och enskilda intressen. I det fall den planerade vattenverksamheten antas ha betydande påverkan på miljön eller enskilda intressen kan Länsstyrelsen förelägga verksamhetsutövaren att ansöka om tillstånd för åtgärden hos miljödomstolen.
3. Länsstyrelsen fattar ett beslut angående verksamhetens påverkan på allmänna intressen.

4. När verksamhetsutövaren fått beslutet från Länsstyrelsen angående påverkan på allmänna intressen eller om Länsstyrelsen inte agerat inom åtta veckor från det att anmälan lämnades in kan verksamhetsutövaren påbörja den planerade verksamheten.

Ansvar för en vattenanläggning

En ägare av en vattenanläggning, exempelvis en damm, har en skyldighet att underhålla anläggningen så att det inte uppstår skador på allmänna eller enskilda intressen. Denna skyldighet gäller oavsett om tillstånd meddelats eller inte. Den som har underhållsansvar för en dammanläggning har ett strikt ansvar för de skador som orsakas av ett eventuellt dammhaveri, vilket innebär att ansvaret gäller även om varken den underhållsskyldige eller någon som den underhållsskyldige svarar för har orsakat skadan.

Torrlägningsföretag

För att öka den odlade arealen har man i historisk tid torrlagt och dränerat mark- och vattenområden. För detta ändamål har man genom förrättningar bildat vattensamfälligheter (torrlägningsföretag) med syfte att avvattna större områden.

Torrlägningsföretagen är juridiskt bindande. Detta innebär att de sträckningar, djup och vattennivåer som angivits för vattenanläggningar och vattenområden i förrättningshandlingarna gäller med samma rätt som en vattendom. Det innebär också att de fastigheter som ingår i torrlägningsföretagen har ett gemensamt ansvar för underhållet av de vattenanläggningar som ingår i företagen. Att utföra åtgärder som strider mot syftet med ett torrlägningsföretag, exempelvis dämning, är inte möjligt utan att tillstånd meddelas från miljödomstolen. Ofta kan förutsättningarna ha ändrats sedan torrlägningsföretagen bildades. Företagen gäller dock med samma rätt som en vattendom fram till dess att en ny dom meddelas via miljödomstolen, eller att företaget upphävs.

Handlingar för de flesta av torrlägningsföretagen finns arkiverade hos Länsstyrelsen. Vissa företag finns dock arkiverade hos Lantmäterimyndigheten. För att få veta om det finns något torrlägningsföretag inom ett visst område kan man vända sig till Länsstyrelsen.

Bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel innebär en miljörisk genom att de bidrar till en upplagring av främmande ämnen i ekosystemen. Framförallt finns en stor risk för negativ påverkan på växt- och djurlivet om bekämpningsmedel hamnar i vattendragen. På golfbanorna används bekämpningsmedel framför allt på greenerna. Ett högt nyttjande och intensiv skötsel utgör ett stressmoment för växterna, som på det viset lättare angrips av olika sjukdomar och skadegörare. För att minska dessa angrepp används bekämpningsmedel mot svampangrepp och i viss utsträckning även mot insekter.

Vilka bekämpningsmedel som får användas på en golfbana regleras av Kemikalieinspektionen, som årligen ger ut en lista över vilka medel som får användas. Hur bekämpningsmedel ska hanteras regleras genom Naturvårdsverkets föreskrifter (1997:2). För användning av bekämpningsmedel av klass 1 och 2 krävs en fyra dagars behörighetsutbildning som arrangeras av Länsstyrelsen. Förutom de särskilda bestämmelser som gäller för varje enskilt preparat, krävs att all bekämpning på golfbanor anmäls till kommunen fyra veckor innan spridningen ska ske. Den som hanterar bekämpningsmedel måste förvissa sig om att spridningen sker utan risk för förorening av grundvatten, exempelvis genom att hålla ett tillräckligt skyddsavstånd till vattendrag. Det är också viktigt att påfyllning och rengöring av sprutor sker på en för ändamålet lämplig plats till exempel en biobädd.

Kontrollprogram

Enligt § 38 förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899) ska "idrottsanläggningar och andra liknande anläggningar som är upplåtna åt allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor" anmälas till kommunen.

Det kan vara lämpligt att golfbanan kontrollerar sin omgivningspåverkan genom ett kontrollprogram, där man regelbundet tar prov på till exempel avrinnande vatten. Ett kontrollprogram tas fram av klubben, men ska godkännas av kommunen. Kommunen har tillsynsansvar och kan vid besök gå igenom provtagningsprotokollen.

Länsstyrelsen kan vid samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken förelägga om att golfbanan måste omfattas av ett kontrollprogram, om det bedöms nödvändigt för att undvika skador på miljön.

Referenser

Golfbanedesign om konsten att planera och utforma en golfbana. Svenska golfförbundet. 1999.

Golfbanedesign, Svenska golfförbundet, 1999.

Så bygger vi en golfbana, Svenska golfförbundet, 1999.

Planering av golfbanor inom Stockholms län, Svenska Golfförbundet, Stockholms Golf förbund, Länsstyrelsen i Stockholms län, 1988.

Golfsportens miljöpåverkan, Svenska Golf förbundet, 2000.

Förslag till Golfbanepolicy för Upplands Väsby kommun, Sweco 2003.

Strandskydd. Allmänna råd 97:1. Naturvårdsverket. 1997.

Hagby – en förstudie av ett områdes kulturhistoriska värde, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2002.

SGF:s Miljörevision och strategi, 2005.

Rekommendationer för anläggande av golfbanor intill allmän väg. Vägverkets publikation 2003:73.

Säker Golf i Sverige, Svenska Golf förbundet, 2004.

Länsstyrelsen i Stockholms Läns hemsida - www.ab.lst.se
www.gisdata.se

www.gis.lst.se/lstgis/

Svenska Golf förbundets hemsida – <http://sgf.golf.se>

Denna informationsskrift finns som pdf på vår
hemsida www.ab.lst.se

Adress

Länsstyrelsen i Stockholms Län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08-785 40 00 (vxl)
www.ab.lst.se